

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

J m é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Veroniky Křest'ánové (soudkyně zpravodajky) a soudců Jaromíra Jirsy a Tomáše Langáška o ústavní stížnosti stěžovatele S. N., t. č. Věznice Plzeň, zastoupeného Mgr. Petrem Tišerem, advokátem, sídlem Jiráskovo náměstí 816/4, Plzeň, proti usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 6 To 230/2023-155 ze dne 19. června 2024, za účasti **Krajského soudu v Plzni**, jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni č. j. 6 To 230/2023-155 ze dne 19. června 2024 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 6 To 230/2023-155 ze dne 19. června 2024 se zrušuje.

Odůvodnění:

I.

Vymezení věci, rekapitulace procesního vývoje a obsahu napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky („Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů („zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod („Listina“).

2. Napadeným rozhodnutím Krajský soud v Plzni („krajský soud“) rozhodoval – již podruhé – o stížnosti státního zástupce proti usnesení Okresního soudu Plzeň-město („okresní soud“) č. j. 33 PP 62/2023-75 ze dne 6. září 2023. Tím byl stěžovatel podmíněně propuštěn z výkonu trestů odnětí svobody uložených celkem čtyřmi pravomocnými rozsudky. Okresní soud současně stanovil zkušební dobu v trvání sedmi roků za současného stanovení dohledu a přijal záruku obchodní společnosti Mateřská škola H. („Mateřská škola“) za dovršení nápravy stěžovatele.

3. Krajský soud usnesením č. j. 6 To 230/2023-89 ze dne 25. října 2023 usnesení okresního soudu zrušil v celém rozsahu, návrh stěžovatele na podmíněně propuštění z výkonu trestů odnětí svobody zamítl a nepřijal záruku za dovršení nápravy stěžovatele nabídnutou Mateřskou školou.

4. Proti rozhodnutí krajského soudu podal stěžovatel ústavní stížnost, které Ústavní soud vyhověl a nálezem sp. zn. IV. ÚS 106/24 ze dne 27. března 2024 rozhodnutí krajského soudu zrušil.

5. Krajský soud pak rozhodl znovu, a to napadeným rozhodnutím. Opět vyhověl stížnosti státního zástupce a rozhodnutí okresního soudu v celém rozsahu zrušil a návrh stěžovatele na podmíněně propuštění z výkonu trestů odnětí svobody zamítl. O přijetí či nepřijetí záruky tentokrát vůbec nerozhodoval. Podle krajského soudu nebyla u stěžovatele splněna zákonná podmínka podmíněného propuštění spočívající v předpokladu vedení řádného života a Mateřská škola nebyla oprávněna nabízet záruku na dovršení nápravy odsouzeného, neboť nemá povahu zájmového sdružení občanů ve smyslu § 3 odst. 1 trestního řádu, takže záruka nabídnutá touto právnickou osobou v posuzované věci nemohla mít žádný význam, resp. o ní ani nemělo být rozhodnuto.

6. Krajský soud zaujal právní názor, že obchodní společnost (provozující jako zde např. mateřskou školu) ze své povahy není zájmovým sdružením občanů ve smyslu § 3 odst. 1 trestního řádu, které by bylo oprávněno nabízet záruku na dovršení nápravy odsouzeného, neboť nespadá do kategorie subjektů, které toto ustanovení v definici zmiňuje (tedy se nejedná o odborovou organizaci, organizaci zaměstnavatelů, občanské sdružení, církev, náboženskou společnost ani o právnickou osobu sledující v předmětu své činnosti charitativní účely).

II.

Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel odmítá zmíněný závěr krajského soudu, že když Mateřská škola definičně nespadá pod zájmové sdružení občanů, tak jí nabídnutá záruka není pro posouzení možnosti podmíněného propuštění stěžovatele relevantní. Poukazuje na to, že v praxi jsou běžné záruky nabídnuté různými spolky a společnostmi, popř. dokonce fyzickými osobami, a odkazuje též na analogii s § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu, podle něhož záruku za obviněného v rámci nahrazení vazby může nabídnout mj. důvěryhodná osoba, za kterou označuje právě i Mateřskou školu. Výklad krajského soudu ohledně okruhu osob, které mohou poskytovat záruku za dovršení nápravy podmíněně propuštěného, tak považuje účelový, mechanický a irelevantní.

8. Stěžovatel dále namítá, že krajský soud nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyslovený v předchozím nálezu v jeho věci sp. zn. IV. ÚS 106/24, znovu odkazuje na nález sp. zn. IV. ÚS 575/21 ze dne 13. července 2021. Připomíná, že obecné soudy jsou vždy povinny zohlednit případnou následnou proměnu a nápravu odsouzeného, k níž

mohlo dojít během výkonu trestu odnětí svobody, a další relevantní aktuální informace vztahující se k odsouzenému. Tvrdí, že okolnosti, které odsouzený nemůže ovlivnit, včetně své trestní minulosti, nemohou navždy vyloučit možnost podmíněného propuštění. Krajskému soudu vytýká, že napadené usnesení postavil výhradně na jeho trestní minulosti a nezohlednil jeho současnou situaci. V této souvislosti poukazuje zejména na vážnou nemoc své matky, o kterou by chtěl pečovat, a na pomoc ze strany dalších rodinných příslušníků.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, jenž byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV.

Vyjádření účastníků řízení

10. Krajský soud se vyjádřil pouze tak, že v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

11. Krajské státní zastupitelství v Plzni Ústavnímu soudu sdělilo, že se vzdává postavení vedlejšího účastníka (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) a z tohoto důvodu se k obsahu ústavní stížnosti ani nevyjádřilo.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně vymezil meze ústavněprávního přezkumu rozhodování obecných soudů o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 88 trestního zákoníku (viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 284/01 ze dne 20. září 2001, sp. zn. III. ÚS 1280/08 ze dne 10. června 2008, sp. zn. III. ÚS 458/09 ze dne 26. března 2009 nebo sp. zn. III. ÚS 338/10 ze dne 25. února 2010). Zdůraznil, že jde o mimořádný prostředek, který dává soudu možnost za stanovených podmínek odsouzeného podmíněně propustit z výkonu trestu odnětí svobody. Podmíněné propuštění přitom představuje možnost. Neexistuje (ani podústavní) subjektivní právo odsouzeného na podmíněné propuštění. Posuzování účelnosti využití tohoto institutu přísluší soudu, který je zákonem povolán ke zhodnocení relevantních okolností, mezi něž lze řadit jak prokázání polepšení odsouzeného, tak i důvodný předpoklad, že odsouzený povede na svobodě řádný život a jeho chování nevyvolává obavy z recidivy trestné činnosti.

13. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je proto otázka, zda došlo k naplnění zákonných podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, plně věcí úvahy příslušného obecného soudu. Ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu by mohlo dojít pouze za situace, kdy by napadené rozhodnutí bylo projevem zjevné

interpretační libovůle, výrazem faktického omylu, nebo pokud by jeho odůvodnění bylo zatíženo závažnými logickými rozpory.

14. Jelikož krajský soud po předchozím kasačním nálezu nepřehodnotil věcně splnění podmínky předpokladu vedení řádného života a opětovně rozhodl o zamítnutí žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestů odnětí svobody, soustředil se Ústavní soud předně na to, zda krajský soud respektoval předchozí nález Ústavního soudu a odstranil v napadeném usnesení uvedené nedostatky, a dále pak na to, zda z hlediska ústavněprávního přezkumu obстоjí výklad krajského soudu, podle kterého soud může přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného pouze od osob, které spadají do kategorie subjektů, které zmiňuje § 3 odst. 1 trestního řádu. Dospěl přitom k závěru, že krajský soud pochybil v obou těchto směrech a že je znovu nutný jeho kasační zásah.

15. Podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, prokázal-li odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného, a odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.

16. Trestní zákoník tedy stanoví v § 88 odst. 1 písm. a) tři kumulativní podmínky, při jejichž splnění soud odsouzeného podmíněně propustí na svobodu. První, a objektivně lehce zjištělnou, podmínkou je, že odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého trestu. Druhá a třetí podmínka se vztahují k osobě odsouzeného. Ten má prokázat, že se v důsledku výkonu trestu odnětí svobody polepšil (druhá podmínka). Třetí podmínka je konstruována jako alternativní, když soud buď musí dospět k závěru, že lze od odsouzeného očekávat vedení řádného života v budoucnu, anebo přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Ustanovení § 88 odst. 3 trestního zákoníku přidává k těmto třem základním (obligatorním) podmínkám tři další faktory, které by měl soud vzít v úvahu u osob odsouzených za zločin, tj. zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda se pokusil odčinit následky svého činu a jak přistupoval k výkonu ochranného léčení, vykonával-li jej.

17. Významnou okolností v posuzované věci je výše zmíněný kasační zásah Ústavního soudu. Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 106/24 konstatoval (stručně shrnuto), že krajský soud (na rozdíl od soudu okresního) nehodnotil situaci stěžovatele ve všech souvislostech, ale že se soustředil takřka výhradně na jeho bohatou trestní minulost (stěžovatel má v rejstříku trestů 23 záznamů, pošesté je ve výkonu trestu odnětí svobody). Ústavní soud krajskému soudu vytkl, že redukoval aktuální rodinné vztahy stěžovatele na závěr, že dlouhodobě s rodinou nebyl v osobním kontaktu a že se o něm nezmiňovala jeho matka, z čehož dovodil, že by rodina nebyla schopna usměrňovat stěžovatelův život na svobodě. Krajský soud pominul, že tentokrát má stěžovatel zajištěno sociální, rodinné a pracovní zázemí pro život na svobodě, nezohlednil obsah sdělení stěžovatelovy sestry a některé další okolnosti nasvědčující tomu, že se stěžovatel vskutku upřímně snaží o zahájení nové etapy svého života. Ústavní soud také poukázal na některé nejasné okolnosti, které dosud nebyly ze strany obecných soudů uspokojivě vysvětleny.

18. Krajský soud napadeným usnesením předchozí nález Ústavního soudu nerespektoval.

19. Krajský soud nejprve konstatoval, že u stěžovatele považuje za splněné dvě ze tří zákonných podmínek pro podmíněné propuštění, tedy vykonání poloviny uložených trestů odnětí svobody a prokázání polepšení v průběhu výkonu těchto trestů (srov. body 11 a 15 napadeného usnesení). V bodech 16 a 17 napadeného usnesení pak podrobně rekapituloval stěžovatelovu trestní minulost a nevěnoval se na tomto místě

žádné jiné okolnosti. Přesto již na konci bodu 17 vyslovil závěr, že od stěžovatele nelze očekávat vedení řádného života v budoucnu, a naopak že je vysoké riziko recidivy. Z toho je zřejmé, že nesplnění třetí podmínky podmíněného propuštění spočívající v předpokladu vedení řádného života dovedl krajský soud výhradně právě z trestní minulosti stěžovatele. V následujícím bodě 18 ještě krajský soud doplnil úvahu, že vzhledem k přetrvávajícím závazkům stěžovatele lze v případě stěžovatelova podmíněného propuštění očekávat finanční zátěž, s kterou by bylo spojeno zvýšené riziko opakování majetkové trestné činnosti. Krajský soud při této úvaze zcela ignoroval možnosti stěžovatele získávat prostředky na obživu i na plnění svých závazků legálním způsobem, konkrétně že má přislíbeno zaměstnání od Mateřské školy.

20. V bodě 21 napadeného usnesení krajský soud na jedné straně připustil, že by se stěžovatel při podmíněném propuštění mohl vrátit k rodině, která by mu byla schopna zajistit bydlení a zaměstnání, avšak obratem konstatoval, že ani to by nebylo schopno eliminovat obavy z recidivy. Tento závěr odůvodnil jen stručným odkazem na „okolnosti vylučující splnění třetí zákonné podmínky“, což fakticky znamená opět odkaz na stěžovatelovu trestní minulost. Tu krajský soud připomněl i vzápětí, když uvedl (v reakci na snahu stěžovatele a jeho rodiny setkat se s matkou a začlenit se do rodiny), že negativní dopady věznění na osobní a rodinný život si měl stěžovatel uvědomit při páčání trestné činnosti. To sice nelze samo o sobě rozporovat, na druhou stranu by však jednak takové konstatování bylo možné učinit u každého odsouzeného žádajícího podmíněné propuštění a jednak se krajský soud v této stručné úvaze opět zcela vyhnul zhodnocení aktuální stěžovatelovy situace, zejména jeho zvýšené motivace zůstat na svobodě a poskytnout péči vážně nemocné matce.

21. Ústavní soud na tomto místě připomíná, že podmínky podmíněného propuštění je vždy třeba interpretovat tak, aby při rozhodování nebyla zásadně vyloučena možnost podmíněného propuštění pro jakkoli definovanou skupinu odsouzených, a to ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality, připustil-li zákonodárce obecně možnost podmíněného propuštění u všech odsouzených. Každý případ je třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného, jeho nápravě a s ohledem na další relevantní aktuální informace [např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. ledna 2017 (N 4/84 SbNU 69) nebo sp. zn. II. ÚS 1519/24 ze dne 31. července 2024].

22. Krajský soud správně připomněl, že i okresní soud své rozhodnutí o podmíněném propuštění stěžovatele založil na přijetí záruky nabídnuté Mateřskou školou (k tomu srov. bod 13 uvedeného usnesení okresního soudu). Ovšem v bodech 19 až 21 napadeného usnesení dovedl (jak bylo zmíněno), že Mateřská škola nemá povahu zájmového sdružení občanů ve smyslu § 3 odst. 1 trestního řádu, takže není oprávněna nabízet záruku na dovršení nápravy odsouzeného. Uzavřel, že záruka nabídnutá touto právnickou osobou nemohla mít žádný význam, a proto o ní ani nerozhodl. Tímto způsobem vyloučil i aplikaci alternativy vyplývající z § 88 odst. 1 trestního zákoníku spočívající v přijetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného (viz výše).

23. Ústavní soud (stejně jako stěžovatel) nerozporuje, že Mateřská škola nespadá do žádné kategorie subjektů, které zmiňuje § 3 odst. 1 trestního řádu v rámci definice zájmového sdružení občanů (tedy se nejedná o odborovou organizaci, organizaci zaměstnavatelů, občanské sdružení, církev, náboženskou společnost ani o právnickou osobu sledující v předmětu své činnosti charitativní účely). Jinou otázkou však je, zda jiný subjekt než zájmové sdružení občanů je či není oprávněn nabídnout záruku

za dovršení nápravy odsouzeného, která pak může sloužit jako podklad pro rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

24. Krajský soud se úvaze nad touto otázkou v podstatě zcela vyhnul, když bez jakéhokoli vysvětlení v bodě 20 napadeného usnesení konstatoval, že z okolnosti, že Mateřská škola není zájmovým sdružením občanů, lze vyvodit jednoznačný závěr, že Mateřská škola není subjektem, který by byl oprávněn nabídnout záruku za dovršení nápravy odsouzeného stěžovatele. Takovýto závěr však podle Ústavního soudu nemá oporu v zákonném vymezení podmínek pro podmíněné propuštění.

25. Ustanovení § 88 odst. 1 trestního zákoníku uvádí (v rámci třetí podmínky podmíněného propuštění) dvě varianty, když vedle předpokladu vedení řádného života odsouzeného zmiňuje alternativu v podobě toho, že „soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného“. Toto ustanovení tedy nehovoří o tom, že by muselo jít o záruku zájmového sdružení občanů. Je třeba připustit, že i komentářová literatura tuto záruku „automaticky“ spojuje se zájmovými sdruženími občanů (viz KALVODOVÁ, V. In ŠČERBA, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 979, či PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1406-1407), což vyplývá z toho, že trestní řád v § 6 odst. 1 písm. c) výslovně zmiňuje, že zájmové sdružení občanů může nabídnout převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného, který vykonává trest odnětí svobody, trest zákazu činnosti nebo trest zákazu pobytu.

26. Z toho, že trestní řád zájmovému sdružení občanů takové právo výslovně přiznává, však jednoduše nevyplývá, že by jiným subjektům byla možnost nabídnout záruku za dovršení nápravy odsouzeného ve smyslu § 88 odst. 1 trestního zákoníku odepřena. V této souvislosti představuje klíčový prvek účel takové záruky, který spočívá v pozitivním ovlivňování podmíněně propuštěného při jeho pobytu na svobodě, tedy působení, aby vedl řádný život. Neexistuje žádný důvod pro to se domnívat, že by zájmová sdružení občanů ve smyslu § 3 odst. 1 trestního řádu byla obecně způsobilá plnit tuto funkci lépe než jiné subjekty. Těžko např. předpokládat, že by zájmové sdružení občanů v podobě odborové organizace čítající tisíce členů bylo schopno působit na podmíněně propuštěného účinněji než úzký kolektiv malé firmy, která poskytne podmíněně propuštěnému zaměstnání.

27. Ústavní soud pro úplnost dodává, že nepřehlédl, že jednatelkou Mateřské školy, která nabídla záruku za dovršení nápravy stěžovatele, je stěžovatelova sestra. Ani tato okolnost však sama o sobě nemůže vylučovat Mateřskou školu z nabídnutí záruky. Je věcí obecných soudů, aby zvážily při rozhodování o přijetí záruky, nakolik personální propojení stěžovatelovy blízké osoby se subjektem nabízejícím záruku ovlivňuje možnost pozitivního působení na stěžovatele. Okresní soud se (na rozdíl od formalistického přístupu krajského soudu) věrohodností a uvěřitelností záruky pečlivě zabýval a spojení poskytovatele záruky s rodinnými příslušníky stěžovatele vyhodnotil jako okolnost, která zvyšuje šanci na takové pozitivní ovlivnění stěžovatele (srov. body 6 a 13 usnesení okresního soudu). Ústavní soud v úvaze okresního soudu neshledává žádnou vadu.

VI. Závěr

28. Ústavní soud tedy uzavírá, že krajský soud za prvé dostatečně nenapravit nedostatky vytýkané mu v souvislosti s jeho předchozím rozhodnutím zrušeným Ústavním soudem

nálezem sp. zn. IV. ÚS 106/2024. Krajský soud napadené rozhodnutí o zamítnutí žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění znovu opírá o trestní minulost stěžovatele, aniž by se dostatečně vypořádal s aktuálně existujícími okolnostmi, jež mohou pro stěžovatele představovat pozitivní motivaci pro to, aby v budoucnu nepáchal další trestnou činnost. Krajský soud tím znovu porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a navíc nerespektoval svou vázanost vykonatelným nálezem Ústavního soudu plynoucí z čl. 89 odst. 2 Ústavy.

29. Za druhé, krajský soud tím, že vyložil § 88 odst. 1 trestního zákoníku tak, že soud nemůže přijmout záruku za dovršení nápravy odsouzeného od jiné osoby než od zájmového sdružení občanů, jak je definuje trestní řád v § 3 odst. 1, porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť excesivně zvolil restriktivní výklad, který nekoresponduje se zákonným vymezením podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a ani neodpovídá účelu tohoto institutu. Pro přijetí záruky není důležitá právní forma osoby poskytovatele, nýbrž to, zda věrohodně a uvěřitelně nabízí možnost pozitivního ovlivňování dovršení nápravy odsouzeného.

30. Krajský soud navíc nijak neodůvodnil svou restriktivní interpretaci § 88 odst. 1 trestního zákoníku. Závěr krajského soudu měl přitom zásadní vliv na podobu napadeného usnesení, což krajský soud výslovně uvedl v bodě 21 napadeného usnesení. Jelikož totiž krajský soud dospěl k závěru, že stěžovatel nesplňuje podmínku spočívající v předpokladu vedení řádného života, představoval závěr o nemožnosti Mateřské školy poskytnout záruku za dovršení jeho nápravy definitivní zamezení možnosti stěžovatele podmíněně propustit. Zásah byl ještě zdůrazněn tím, že krajský soud napadeným rozhodnutím o nabídnuté záruce vůbec nerozhodl.

31. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně 14. října 2024

Veronika Křesťanová
předsedkyně senátu